

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА

Актуальність теми Безоплатна правова допомога пояснюється колом важливих питань теоретичного і практичного характеру, що недостатньо досліджені у вітчизняній науці. За останні роки в Україні відбулися численні зміни у законодавстві. 21 березня 2014 року Україна уклала Угоду про асоціацію з ЄС. Тому в нашій країні усе більшого визнання дістають права і свободи людини і громадянина. Важливість вивчення проблем організації безоплатної правової допомоги в Україні полягає в потребах практики реформування адвокатури, розвитку кримінально-процесуального законодавства, втіленням в життя судово-правової реформи, оновлення Закону «Про адвокатуру». Постає низка питань, щодо професійного самоврядного інституту адвокатури України. Також, в юридичній літературі поки що недостатньо досліджено організацію безоплатної правової допомоги в Україні. Усі ці причини спонукають нас до необхідності проведення наукового аналізу проблеми надання безоплатної правової допомоги та її забезпечення в Україні.

Дослідженням цієї проблеми займалися безліч науковців. До авторів, які займалися професійним дослідженням адвокатури в Україні, що є спеціалізованою структурою з надання безоплатної правової допомоги, є наукові праці, статті, дисертації таких спеціалістів: А. М. Бірюкової, Т. В. Варфоломеевої, Є. В. Васильовського, В. І. Гончаренка, С. В. Гончаренка, І. Ю. Іловацького, Ю. М. Грошевого, А. Я. Дубинського, О. Л. Жуковської, Я. П. Зейкана, С. В. Ківалова, В.

Т. Маляренка, М. А. Маркуш, О. Р. Михайленка, А. В. Молдована, В. В. Молдована, В. Т. Нора, В. О. Попелюшка, С. Ф. Сафулька, О. Д. Святоцького, М. І. Сірого, З. Д. Смітєнко, С. Я. Фурси, Д. П. Фіолєвського, В. П. Шибіко, О. Г. Яновської та інших. Ці автори, в основному, досліджували розвиток та принципи організації адвокатури в Україні, забезпечення адвокатом права обвинуваченого на захист тощо. Досить цікаво, що жоден з цих дослідників, не досліджували суто проблему безоплатної правової допомоги, вони лиш порушували це питання у своїх працях. Тому, доцільним буде, дослідити деякі питання, що стосуються цієї проблеми. Згідно з статтею 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» безоплатна правова допомога - правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково, надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел.

Згідно з частиною першою статті 59 Конституції України кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно (<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>).

Слід зауважити, що з моменту закріплення такого права в Конституції його реалізація тривалий час була неможливою через відсутність єдиної визначеної політики у сфері надання правової допомоги коштом держави. Одним з етапів її вирішення стало прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У 2011р. було прийнято Закон України «Про безоплатну правову допомогу», який регулює порядок надання такої допомоги, а вже в 2012р. було

прийнято постанову «КМУ № 8 від 11 січня 2012р»., якою затверджено порядок та умови укладення контрактів з адвокатами, що надають безкоштовну вторинну правову допомогу на постійній основі, та безкоштовну вторинну правову допомогу на тимчасовій основі. Проблема недосконалості цього закону полягає в тому, що в ньому йдеться про порядок та умови надання безоплатної правової допомоги, тобто ця стаття має бланкетний характер. Саме ж право на безоплатну правову допомогу визначається як гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця, отримати безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу (<http://unba.oig.ua/legal-aid>).

Відповідно до Закону України органом, що надає безоплатну правову допомогу є Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги. До повноважень Центрів входять ухвалення рішень про надання або відмову у наданні безоплатної вторинної правової допомоги, забезпечення складання процесуальних документів, участі захисника, здійснення представництва, укладання контрактів та договорів з адвокатами, надання доручень для підтвердження повноважень захисника, ухвалення рішень про заміну адвоката тощо. Проблема полягає в тому, що ці центри самої правової допомоги, вони не надають. Їх роль - суто організаційна. Також, центри з надання безоплатної правової допомоги нівелюють адвокатуру як самостійний незалежний орган, частково підпорядковуючи її державним органам влади. Тобто, можна припустити, що в майбутньому державні органи влади отримають повне необмежене управління над адвокатурою, що у свою чергу, сприяє зростанню корупції в країні, в тому числі, у судах і призведе до порушення прав громадян. У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплене право людини через брак достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника одержувати правову допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя. Виникає питання, чи завжди інтереси правосуддя є чесними та невідкупними? Тому організація державою такої безоплатної допомоги є її обов'язком. Якщо таке право не буде забезпечене, то це призведе до порушення прав людини та неповаги з боку держави. На нашу думку, основним питанням надання безоплатної правової допомоги в Україні є її фінансування. На жаль, у зв'язку з політичною ситуацією в країні, поки що уряд не може забезпечити повне фінансування центрів безоплатної правової допомоги та належну зарплатню адвокатам-захисникам. Адже, відомо, що ефективність діяльності досвідченого, висококваліфікованого адвоката, залежить від його гонорару, тобто коштує не дешево. Тому постає питання про рівень заінтересованості адвоката у вирішенні справи на користь особи, яка потребує правової допомоги.

Отже, підсумовуючи вище сказане, можемо зробити висновок, що Закон України «Про безоплатну правову допомогу» є недосконалим і слід внести деякі зміни, що стосувались би питання фінансування, застосування надання безоплатної юридичної практики в дійсності, тобто на практиці, а також обмежити вплив держави на Центри надання безоплатної правової допомоги. Практична реалізація у повному обсязі Закону України «Про безоплатну правову допомогу» повинна здійснюватися поетапно.